

Ο ΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- Τα σύνθετα ρήματα έχουν την τάση να διατηρούν τον τόνο τους στη συλλαβή που τονίζεται και το αντίστοιχο απλό ρήμα: λύνειν - ἀπολύειν, ἤχθαι - ἀπῆχθαι, ρέομεν - ἀπορρέομεν.
- **Τάση αναβιβασμού του τόνου στα σύνθετα παρουσιάζουν η Οριστική και η Προστακτική** (όπου η λήγουσα είναι βραχεία). Έτσι έχουμε: εἶμι - ἄπειμι, οἶδα - σύνοιδα, λύε - ἀπόλυε, ἄγε - κάταγε, ἴσθι - σύνισθι, εἰμί - πάρειμι.
- **Εξαιρείται το γ' πληθυντικό Οριστικής Ενεστώτα των ρημάτων ἴημι και ἴστημι** (ἰᾶσι - ἀφιάσι, ἰσᾶσι - ἐφισᾶσι), γιατί οι τύποι αυτοί έχουν τονιζόμενες συλλαβές που προέρχονται από συναίρεση.
- Όσον αφορά την προστακτική των συνθέτων, υπάρχει κι εδώ μια εξαίρεση: **Το β' ενικό Προστακτικής Αορίστου Β' Μέσης φωνής διατηρεί τον τόνο του απλού ρήματος** (λιποῦ - καταλιποῦ, γενοῦ - συγγενοῦ). Αυτό ισχύει πάντα όταν ο τύπος του απλού ρήματος είναι **δισύλλαβος**.
- Όταν όμως το β' ενικό Προστακτικής Αορίστου β' μέσης φωνής είναι τύπος μονοσύλλαβος, ο τόνος διατηρείται μόνο όταν η πρόθεση είναι μονοσύλλαβη ή προέρχεται από έκθλιψη (όπως με τον τύπο οὔ του ἴημι).

π.χ. θοῦ - προθοῦ, σχοῦ - προσχοῦ, οὔ - συνοῦ, ἀπό + οὔ = ἀφοῦ, μετά + οὔ = μεθοῦ, δοῦ - ἐνδοῦ.
- Όταν ο τύπος είναι μονοσύλλαβος και η πρόθεση δισύλλαβη, τότε ο τόνος ανεβαίνει στη δεύτερη συλλαβή της πρόθεσης, δηλαδή στην παραλήγουσα (θοῦ - κατάρθου, σποῦ - ἐπίσπου, σχοῦ - παράσχου).
- Ας σημειωθεί και πάλι ότι στην Προστακτική Αορίστου Β' ανεβαίνει πάντα ο τόνος στην Ενεργητική φωνή είτε έχουμε μονοσύλλαβη είτε έχουμε δισύλλαβη πρόθεση: δός - ἀπόδος, θές - κατάρθες, δός - ἐνδος, ἕς - ἄφες. Το ίδιο ισχύει και για τους δισύλλαβους τύπους Προστακτικής: στήθι - κατάρστηθι / ἐνστήθι, λαβέ - σύλλαβε / κατάλαβε, ἰδέ - σύνιδε / κάπιδε.
- **Η Υποτακτική και η Ευκτική τείνουν να διατηρούν τον τόνο των απλών ρημάτων** (δῶμεν - ἐνδῶμεν, θῶμεν - ἀποθῶμεν), εκτός από την Υποτακτική και Ευκτική Αορίστου Β' των ρημάτων ἔχω και ἔπομαι (σχῶ - παράσχω, σχῶμεν - πρόσχωμεν, σπῶμαι - ἐπίσπωμαι, σπῆσθε - ἐπίσπησθε, σποῖο - ἐπίσποιο, σχῶμαι - παράσχωμαι, σχοῖσθε - ἐπίσχοισθε), που ανεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα όταν πρόκειται για λήγουσα μακρά και στην πρόπαραλήγουσα όταν υπάρχει λήγουσα βραχεία.
- Κάτι που δεν πρέπει να λησμονηθεί: Ο τόνος δεν ανεβαίνει ποτέ πάνω από τη συλλαβή που περιέχει αύξηση (συλλαβική ή χρονική) και αναδιπλασιασμό: ἤγον - ἀπῆγον, ἦν - ἐξῆν, εἶχον - συνεῖχον.

Βαλλιάνειο ΓΕ. Λ. Κεραμειών
Αρχαία Ελληνική Γραμματεία Προσανατολισμού Ανθρ. Σπουδών

- Ποτέ επίσης δεν ανεβαίνει ο τόνος πάνω από την τελευταία συλλαβή του πρώτου συνθετικού (παράδῳς, μετὰθες).
- Τα Απαρέμφατα και οι Μετοχές διατηρούν τον τόνο στη συλλαβή που τονίζονται και τα αντίστοιχα απλά, χωρίς εξαιρέσεις.

1. Στα σύνθετα του **εἰμί**, ο τόνος ανεβαίνει: α) Στην Οριστική Ενεστώτα και β) Στο β' ενικό και πληθυντικό της Προστακτικής του Ενεστώτα.

π.χ. πάρειμι, πάρει, πάρεσσι(ν) κτλ. – πάρισθι, πάρεστε (αλλά: παρῶ, παρῆς, παρῇ κτλ. – παρείην – παρείναι – παρών κτλ.)

2. Το β' ενικό της Προστακτικής του ενεργητικού Αορίστου Β' των ρημάτων ἔρχομαι, εὕρισκω, λαμβάνω, λέγω και ὄρῳ, όταν δεν είναι σύνθετο, τονίζεται στη λήγουσα: (ἔρχομαι – ἦλθον) ἐλθέ, (εὕρισκω – ἤϋρον) εὕρέ, (λαμβάνω – ἐλάμβανον) λαβέ, (λέγω – εἶπον) εἰπέ, (ὄρῳ – εἶδον) ἰδῖ (αλλά: ἄπελθε, ἔξευρε, παράλαβε, πρόειπε, πάριδε).

3. Το β' ενικό της Προστακτικής του μέσου Αορίστου Β' (είτε απλό είτε σύνθετο) κανονικά τονίζεται στη λήγουσα και παίρνει περισπωμένη: γενοῦ, λαβοῦ – συγγενοῦ, ἀνπλαβοῦ. Αν όμως είναι μονοσύλλαβο και σύνθετο με δισύλλαβη πρόθεση, ανεβάζει τον τόνο στην παραλήγουσα: (ἔρχομαι – ἐσχόμην) σχοῦ – παράσχου, (ἔπομαι – ἐσπόμην) σποῦ – ἐπίσπου.

4. Στα σύνθετα **εἶμι**, **φημί**, **οἶδα** και **κεῖμαι**, ο τόνος ανεβαίνει στην Οριστική και Προστακτική Ενεστώτα, αν το επιτρέπει η λήγουσα (όταν δηλαδή η λήγουσα δεν είναι μακρόχρονη).

π.χ. ἄπειμι, ἄπει, ἄπεισι(ν), ἄπιμεν κτλ. – ἄπιθι, ἄπιτε (αλλά ἀπίτω, ἀπίντων κτλ.)

σύμφημι, ἀπόφημι, σύμφαθι (αλλά συμφάτω, συμφάντων κτλ.)

σύννοιδα, σύννισμεν – σύννισθε κτλ. (αλλά συνίστω, συνίστων)

ἀπόκειμαι, δικάμειμαι, κατὰκεισο (αλλά κατακείσθω)

5. Στο β' ενικό της Προστακτικής Ενεργητικής φωνής του Αορίστου Α' ο τόνος ανεβαίνει στην παραλήγουσα στα σύνθετα ρήματα: π.χ. κατὰλυσον, ἐπέρριψον, ἀνάκρινον

6. Στο β' ενικό της Προστακτικής Μέσης φωνής του Αορίστου Α' ο τόνος ανεβαίνει στην παραλήγουσα στα σύνθετα ρήματα: λῦσαι – παράλυσαι

7. Στα συνηρημένα με μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα σε –εω ανεβαίνει ο τόνος στην πρόθεση στο β' ενικό της Προστακτικής της Ενεργητικής φωνής και στους συνηρημένους τύπους της Οριστικής:

π.χ. πλεῖ – παράπλει, πνεῖ – ἐκπνει αλλά παραπλεῖτε